

Aloittelevalle ylämaankarjan kasvattajalle

Ylämaankarjan suosio on jatkuvasti nousussa. Ylämaankarjan lempeä luonne ja sympaattinen ulkomuoto ovat toki sen valtteja, mutta sen hoito on ei ole pelkästään rapsuttelua ja halailua. Monesti kuulee vieläkin sanottavan, että ylämaankarja on helppo nautarotu - mikään nautarotu ei ole helppo. Ylämaankarja, kuten kaikki muutkin nautarodut, tarvitsee yhtäläillä hoitoa, ruokaa ja vettä, turvallisia laitumia ja puhtaita makuupaikkoja. Joissakin tapauksissa ulkokasvatus ympärivuoden voi olla haastavampaa kuin navetta- tai pihatto-olosuhteissa, esim. tilanne jossa eläin pitäisi saada kiinni tai käsittelyhäkkiin, voi tapahtua yöllä keskellä peltoa, tuulella ja tuiskeessa.

Lukiessasi tätä olette varmasti jo ainakin miettineet ylämaankarjan hankintaa - sosisiko rotu juuri meidän tilalle? Olette ehkä kahlanneet läpi aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, selanneet yhdistyksen kotisivuja tai vuosikirjoja ehkä vierailleet ylämaankarjaa kasvattavilla tiloilla.

Hyvä! Olette silloin oikealla tiellä. Olemme listanneet muutamia asioita; mitä ylämaankarjan kasvatus vaatii ja mitä kannattaa miettiä ennen ylämaankarjan hankintaa.

Ylämaankarja:

Onko highland cattle, ylämaankarja, tilalle sopiva lihakarjarotu? Mietitään mitä rodunkasvatukselta halutaan. Jos halutaan nopeasti kasvavia eläimiä ja nopeaa tulomuodostusta, ylämaankarja ei välttämättä ole paras mahdollinen rotu. Lukekaa ylämaankarjan **ominaisuuksista, terveydestä ja luonteesta** sekä **kasvatuksesta** ollaksenne varmoja, että ylämaankarjan naudat soveltuvat juuri teille.

Tilan puitteet:

Löytyykö tilalta laidunnukseen sopivaa peltoalaa, metsälaitumia, luonnonlaitumia, lumo - tai perinnebiotooppikohteita, hakamaita, rantalaitumia tai joutomaita? Kuinka paljon tarvitaan rehualaa talviruokintaan? Löytyvätkö tarvittavat koneet omalta tilalta, hankitaanko ne vai teetetäänkö työt urakointina? Onko tilalla esim. valmista rakennuskantaa, jota voisi tarvittaessa hyödyntää esim. tuulensuojina tai katoksina, käsittely- tai sairaseläntilana esim. vanhat hyväkuntoiset ladot, tilavat vanhat navetat/pihatot tai rakennusten seinustat, joihin saisi rakennettua katon? Huomioitava on myös mitä ja kuinka paljon erilaisia tarvikkeita eläinten jokapäiväiseen hoitoon joudutaan hankkimaan. Tilalle lisääntyviä kuluja ovat mahdolliset vakuutukset, karjantarkkailu, ell.kulut , tarkastusmaksut ym. menot.

Eläinmäärä:

Ylämaannauta on ympäri vuoden ulkona laiduntava nautarotu, joka vaatii runsaasti tilaa ja laidunalaa. Kannattaa miettiä etukäteen, löytyykö tilalta tarpeeksi sopivia laidunmaita usealle eläinryhmälle. Tuleeko tarvetta lisäämään hankintaan tai maanvuokraukseen? Laidunalaa ja talvialueita sekä riittävästi rehua on riitettävä kaikille. Aluksi saattaa olla, että tarvitaan vain yksi kesälaidun sekä talvialue, mutta eläinmäärän kasvaessa laitumien ja alueiden tarve kasvaa. Omat laumansa ja alueensa tulisi olla teurassonniryhmälle, vieroitetuille hiehoille, vieroitetuille sonneille, nuorille hiehoille, yhdelle tai useammalle emoryhmälle ja siitossonnille. Liian lähekkäin olevat eri eläinryhmät voivat aiheuttaa karkailemisia, jotka voivat johtaa esimerkiksi sukusiitokseen tai hiehon liian nuorena tiinehtymiseen.

Tuotanto:

Oletteko ajatelleet hankkia vain muutaman eläimen, useamman emolauman vai ehkäpä kasvattaa pelkästään lihasonneja tai –hiehoja? Onko tarkoitus käyttää ylämaankarjan eläimiä ympäristönhoitoon, maatilamatkailun liitännäisenä, päätoimena vai sivutoimena? Vaihtoehtoja on useita. Voidaan kasvattaa pelkästään teurassonneja tai -hiehoja, jolloin ne ostetaan toiselta tilalta vieroituksen jälkeen, kasvatetaan teuraskypsiksi ja myydään ruhot tai lihat eteenpäin suoraan tai tilansuoramyyntin kautta. Voidaan kasvattaa emolehmiä ja syntyneet vasikat myydään vieroituksen jälkeen muualle kasvatettavaksi jalostukseen tai teuraaksi. Ehkä kasvatetaan vain jalostuseläimiä tai tehdään kuten usealla tilalla, yhdistellään eri tuotantomuotoja: kasvatetaan tilalla syntyneitä sonni- ja hiehovasikoista niin siitoskäyttöön kuin teuraseläimiksi. Mitä suurempi eläinmäärä, sitä enemmän eri laumoja ja näin ollen eri laitumia ja talvialueita tarvitaan.

Ammattitaito:

Mitkä ovat kokemuksenne maatilana pidosta ja eläimistä, oletteko olleet ennen tekemisissä nautojen kanssa, onko poikimiset tuttuja, oletteko kouluttautuneet alalle, käyneet kursseilla, oletteko sitoutuneita hoitamaan ja olemaan vastuussa nautoistanne 24/7 ja poikimakautena valvomaan jokaisen eläimen poikimista ja tarvittaessa auttamaan emoa tai vasikkaa? Nautojen kasvattaminen on työtä, jossa tarkkaillaan, tutkitaan, kesytetään, ruokitaan ja huolehditaan. Nautojen ulkokasvatus tarkoittaa, että nautojen eläessä ulkona, niiden hoitotyöt on tehtävä säässä kuin säässä, vuoden- tai vuorokaudenajasta riippumatta.

Tilavierailut:

Tehkää useita tilavierailuja, kysellen, tutustuen ja miettien. Yhdistyksen jäsenten yhteystietoja löytyy **jäsenluettelosta**. Jokainen kasvattajatalo on oma kokonaisuutensa ja erilaisia kasvatustapoja ja -muotoja ja vinkkejä löytyy niin paljon kuin on kasvattajiaakin. On hyvä vierailla useammalla tilalla ja haastatella useampia kasvattajia, mitä ja miten he ovat tehneet ja/tai mahdollisesti tekisivät jälkikäteen toisin. Tiloilla näkee myös ideoita aitojen tekoon, laidunjärjestyksiin, katoksiin, ruokinta- ja juomapaikkoihin, käsittelyhäkkeihin ja saa tietoa poikimisiin, vieroituksiin, eläinten käsittelyyn, korvamerkkien laittoon jne.

Valmistautuminen:

Millä aikataululla aiotaan hankkia ylämaankarjaa ja mihin vuodenaikaan? Mietitään valmiiksi paljonko tarvitaan laidunalaa, kuinka kauan aitaaminen kestää ja sen kustannukset. Jos eläimet ovat tulossa tilalle talvella, muista tehdä aidat sulan aikaan! Suomen talvi yllättää aina, lunta voi kertyä runsaasti ja pakkaskausi olla pitkä. Keväisin ja syksyisin taas sateet voivat aiheuttaa haasteita. Miten järjestetään juomapaikat ; automaattivedet, tankkivesi, käsin kanto vai letkulla - entä talvi, miten vesi pysyy sulana? Minkälaisiin ruokintatelineisiin, -häkkeihin tai -pöydälle talvikauden säilörehut tai kuivaheinä jaetaan ja miten? Mitä syötetään ja millaisia laidunnurmia kylvetään? Kivennäisistä ja vitamiineista huolehtiminen on ensiarvoisen tärkeää. Löytyykö talvialueilta suojaista metsää tai maastonmuotoja eläinten suojaksi. Tarvitaanko rakennettua suojaa. Kuinka hoidetaan tarvittaessa kuivikkeet ja minne varastoidaan talteen kerätty lanta? Mietitään kaikki valmiiksi ENNEN kuin eläimet saapuvat tilalle.

Eläinten osto:

Ei osteta sikaa säkissä tai tässä tapauksessa nautaa, vaan käydään katsomassa eläimiä. Näette miten eläimet käyttäytyvät kasvattajatilalla, millaisissa oloissa ne elävät ja mahdollisesti näette myös ostettavien eläinten emot, isän tai muita sukulaisia. Jos ostate lehmiä, kysykää millaisia niiden poikimiset ovat olleet, siitossonnin kohdalla miettikää sukutaulujen lisäksi se, mitä haluatte jalostaa eteenpäin karjaanne. Jalostuseläimiä myyvä tila kuuluu yleensä karjantarkkailuun. **Eläinkaupanmuistilistasta** löydätte tietoa eläinten ostotilanteeseen, mitä kannattaa kysyä myyjältä ja mitä eläinkauppakirjasta olisi hyvä löytyä. Ammattitaitoinen kasvattaja lupaa myös toimia uuden, aloittavan kasvattajan, tukena ja apuna jos mitä tahansa mietyttävää ilmenee. Yhdistyksen **neuvojalistalta** löytyy yhteystietoja rodunkasvattajille, jotka ovat luvanneet auttaa tietojensa ja taitojensa mukaan mieltä askarruttavissa ylämaankarjan kasvatukseen tai eläimiin liittyvissä asioissa.

Eläinten tulo tilalle:

Ennen kuin eläimet saapuvat suositellaan rakennettavaksi tukeva puuaitaus tai hankitaan elementtiaiotoja, joista saadaan tehtyä ns. kokooma-aitaus saapuville eläimille. Mikäli kyseessä on nuoria eläimiä, eläimet lasketaan kuljetusautosta tai -vaunusta aina ensin kokooma-aitaukseen. Jos kyseessä on vanhempia lehmiä, on ostettu esim. koko karja, voidaan eläimet laskea suoraan laitumelle. Laidunaitojen tulee olla hyvässä kunnossa ja selvästi eläimen havaittavissa. Kuljetuksen jälkeen eläimet tarvitsevat aikaa tutustuakseen uusiin alueisiin, ääniin ja hoitajiin. Elementtiaiotoja ei tilalla ole koskaan liikaa ja niitä voidaan käyttää jatkossa muihin käsittelytilanteisiin ja tarkoituksiin. Valmistellaan tuloaitaus tai laidunalue mukavaksi niin, että sieltä löytyy kuiviketta, ruokaa ja vettä. Huolehtikaa eläintensiirto sopivilla kuljetusvälineillä Muistakaa että ylämaannauta on laumaeläin ja tarvitsee lajitovereidensa seuran. Suositeltu vähimmäismäärä on kolme nautaa.

Eläimet ovat tilalla:

Annetaan eläinten tottua rauhassa uuteen paikkaan tuloaitauksesta käsin. Kun aika on sopiva, muutaman päivän tai muutaman viikon päästä, avataan eläimille portti tulevalle laidunalueelle. Eläimet ensitöikseen käyvät tarkkaan kiertämässä sen läpi. Kun eläimet ovat uusia tilalla, kannattaa nähdä vaivaa sen eteen, että tutustutaan niihin ja että ne tottuvat uuteen hoitajaan ja käsittelyyn.

Hyvä valmistautuminen kannattaa! Onnea valitsemallasi polulla Highland cattle, ylämaankarjan nautojen parissa.

Lisätietoja: www.highlandcattle.fi

Lähde: © Aloittelevien kasvattajien koulutus SHCC ry/Jämsä 2015 Ratia Johanna/ Primietta Arja

Kuvat: © Ratia Ranch